

Krenimo zajedno

Razvoj poticajnog obiteljskog okruženja i škola spremnih za djecu i njihove obitelji

Pučko otvoreno učilište Korak po korak
Zagreb

U članku se opisuje projekt osnaživanja roditelja romske nacionalnosti za podršku razvoju i obrazovanju njihove djece kojeg Pučko otvoreno učilište Korak po korak provodi posljednjih pet godina u različitim gradovima i županijama.

Tradicionalno se smatra se da je dijete koje je na fizičkom, socijalnom i kognitivnom planu razvilo sve ono što školski sustav od njega/nje očekuje (npr. precrtavanje, razlikovanje boja, brojanje, pozdravljanje odrasle osobe i sl.) 'spremno za školu'. Dakle, svako dijete treba zadovoljiti zahtjeve škole čak i prije polaska u prvi razred. Ovaj koncept 'spremnosti djeteta za školu' doživljava brojne kritike, a ponajviše one s aspekta socijalne (ne)osjetljivosti odgojno-obrazovnog sustava prema uvjetima i okolnostima u kojima živi dijete i njegova obitelj prije polaska u osnovnu školu. Naime, hoće li dijete biti spremno za školu ili ne u velikoj mjeri ovisi o tome živi li ono u siromaštvu ili u izobilju, živi li ono s obitelji koja mu može ili ne može pružiti sve resurse (npr. igre, slikovnice i sl.), poticaje i brigu koja je djetetu potrebna da razvije kompetencije koje od njega škola očekuje od prvog dana. Mnogoj djeci iz romskih obitelji, zbog izrazitog i dugotrajnog siromaštva u kojem žive, nedostaju poticaji za učenje kod kuće. Na primjer, većina djece iz obitelji Roma od 3. do 5. godine nema pristup slikovnicama i knjigama. Siromaštvo, loša prehrana, kao i ma-

Mnogoj djeci iz romskih obitelji nedostaju poticaji za učenje kod kuće

nja obrazovanost roditelja, glavni su uzroci nejednakih šansi djece Roma u odnosu na ostalu djecu. Istovremeno, iako je uključenost u predškolski odgoj i obrazovanje prilika za poticanje holističkog razvoja svakog djeteta, djeca Romi u Republici Hrvatskoj uglavnom se uključuju u kraći program predškole

u godini prije polaska u osnovnu školu u ukupnom trajanju od 250, odnosno minimalnom trajanju od 150 sati godišnje. Djeca Romi su, u odnosu na svoje vršnjake koji žive u njihovoj blizini, puno rjeđe uključena u predškolske programe. Istovremeno, zbog brojnih predrasuda prema pripadnicima rom-

ske nacionalne manjine, siromašno kućno okruženje kao i neupisivanje djece u vrtić (iako u većini slučajeva prednost pri upisu djece u školu imaju djeca zaposlenih roditelja, što Romi uglavnom nisu) smatra se posljedicom nedostatka roditeljske brige za djecu. U situaciji kad djeca Romi koja žive u izrazito nepovoljnim uvjetima i nisu uključena u cjelodnevni program predškole, od početka svog osnovnoškolskog obrazovanja doživljavaju neuspjeh ili niže rezultate u odnosu na svoje vršnjake, govorimo o principu 'okrivi okrivljenog', odnosno sustavu koji je za neuspjeh pri upisu u školu osudio onoga koji je za taj neuspjeh najmanje kriv – dijete.

Ono što se činilo nemogućim

Ovo je priča o onome što se dogodi kad profesionalci razvijaju partnerstvo s obiteljima iz ranjivih skupina, čak i onda kad u početku to zajedništvo nisu mogli pojmiti niti u snovima, i zajedno s obiteljima i drugim profesionalcima čine komadić rješenja za svu djecu. U pedagoškoj godini 2011./2012. Pučko otvoreno učilište 'Korak po korak' u suradnji s četiri osnovne škole – tri s područja Međimurja i jednom iz Kutine¹ – započelo je rad na projektu 'Osnaživanje roditelja romske nacionalnosti za podršku razvoju i obrazovanju njihove djece'². Već do jeseni 2012. godine, kad su se na predstavljaju rezultata okupili i predstavnici uključenih škola zajedno s predstavnicima drugih škola te roditelji, što je do tada bila neuobičajena praksa, bilo je jasno da se radi o projektu koji je postao 'rasadnik' najboljih praksi u pogledu partnerstva između odgojno-obrazovnih institucija i obitelji, kao i po pitanju interkulturalnog komuniciranja i učenja. Dobra praksa, uz podršku UNICEF-a, prenila se i na druge zajednice, Slavonski Brod i Sisak³, pa se i u tim sredinama

1 OŠ dr. Ivana Novaka iz Macinca, OŠ Orehovica iz Orehovice, OŠ Tomaša Goričanca iz Male Subotice, PŠ Držimurec Strelec i OŠ Vladimira Vidrića iz Kutine.

2 Projekt je financirao Institut Otvoreno društvo

3 Aktivnosti su uz podršku UNICEF-a i pod nazivom programa 'Krenimo zajedno' u šk. god. 2014./2015.

Projekt postaje 'rasadnik' najboljih praksi u pogledu partnerstva između odgojno-obrazovnih institucija i obitelji

ponovilo isto: ono što se činilo nemogućim, partnerstvo škola, i obitelji, prije nego dijete krene u školu i vrlo često uz podršku odgajatelja i vrtića, postala je stvarnost pa čak i pokretač mnogih promjena na razini čitave zajednice.

Glavni dio aktivnosti je set radionica 'Poticajno roditeljstvo' namijenjenih roditeljima djece predškolske dobi. Same radionice za cilj imaju ukazati roditeljima na aktivnosti i igre koje mogu igrati zajedno s djecom, u svakodnevnim i planiranim aktivnostima, kako bi kod njih razvijali predčitačke i predmatematičke vještine i vještine predpisanja. Same radionice nisu posebno namijenjene siromašnim obiteljima ili onima iz drugih ranjivih grupa već su dobrodošle svim roditeljima koji sa svojom djecom žele provoditi vrijeme ispunjeno kvalitetnim neformalnim aktivnostima koje su poticajne za njihovu djecu. Ipak, zbog svoje jednostavnosti, ove su radionice primjerene i onim roditeljima koji su nepismeni ili koji kod kuće nemaju puno slikovnica ili kupljenih igračaka i društvenih igara za djecu. Sa svake radionice svaki roditelj kući ode s tiskanim materijalom od kojeg vrlo lako

započete u OŠ Huga Badalića u Slavanskom Brodu te OŠ braće Bobetko u Sisku. U šk. god. 2015./2016. Aktivnosti se nastavljaju u svim prethodnim školama i uz podršku Grada Siska započinju u OŠ Galdovo, PŠ Hrastelnica.

kod kuće sa svojim djetetom izradi igru koju će zajedno igrati – a dijete istovremeno razvijati nove vještine. Jednom mjesečno kući nose slikovnicu kojoj se djeca izuzetno vesele. Na samoj radionici roditelji isprobavaju igru ili uče kako čitati slikovnice svojoj djeci. Ukoliko su na radionici prisutna i djeca, roditelji igraju igru sa svojom i s drugom djecom i roditeljima. Kroz osnaživanje roditelja za podršku djeci u razvoju predmatematičkih vještina i vještina početnog čitanja i pisanja kao i s materijalima za učenje i slikovnice, obogaćuje se okruženje za učenje u svakom domu predškola.

*Imam već četvero djece – što bih ja tu mogla naučiti? Ali naučila sam tako puno. Učiš i provodiš korisno vrijeme sa svojim djetetom.*⁴

majka

Radionice su prilika za međusobnu razmjenu iskustava roditelja pa postaje manje važno kojeg su roditelji porijekla ili imovinskog statusa. Kao roditelji svi međusobno prepoznajemo više međusobnih sličnosti nego razlika pa ove radionice pridonose integraciji Roma u širu zajednicu i društvo.

Uvijek je bilo predrasuda u našoj zajednici između Roma i Hrvata, kao 'naši i

4 Korišteni su citati s fokus-grupa koje su organizirane u svrhu evaluacije programa.

istražujemo i stvaramo

vaši'. Ove radionice su nam pomogle da ih premostimo, jer smo bili zajedno. To bi imalo isti efekt i na druge ljude kad bi sudjelovali.

roditelj

Radionice rezultiraju razbijanjem straha i nelagode roditelja od škole pa se u školi počinju osjećati dobrodošlima, a suradnja između škole i roditelja jača. Budući da mnogi roditelji već imaju djecu školske dobi, ta se suradnja ne odnosi samo na učiteljicu prvog razreda nego na sve učitelje.

Znala sam da je ova učiteljica (voditeljica radionica) dobra učiteljica jer je ona bila učiteljica i mojem starijem djetetu, ali sad znam i da je jako dobra osoba.

majka iz Slavenskog Broda koja je sudjelovala na radionicama

Sad smo uspostavili jedan drugi tip komunikacije s roditeljima. Ovdje je bilo ravnopravno. I čini mi se da je taj odnos puno bolji nego prije, jednostavno smo počeli graditi drugo.

voditelj, Orehovica

Kako bi se navedeni ciljevi doista i ostvarili, prije samih aktivnosti za roditelje i djecu potrebno je provesti edukaciju učitelja. Priprema se sastoji od edukacije za društvenu pravdu u koju nije uključeno samo osoblje škola i vrtića koje provodi radionice za roditelje (i djecu), već cjelokupno osoblje institucija kao i predstavnici drugih institucija, općinskih ili gradskih vlasti i roditelja. Cilj je ove edukacije suočavanje s predrasudama i stereotipima te razvijanje odgojno-obrazovnih institucija u kojima se osmišljavaju dodatne akcije i aktivnosti za najranjivije skupine djece. Ova se edukacija zove 'Živjeti različitosti' i u kasnijim evaluacijama sudionici je spominju kao prijelomni korak u promjeni pristupa prema roditeljima općenito, a posebno prema onima iz najranjivijih skupina.

Mi smo nekad bešćutni prema djeci: 'Nemate domaću zadaću' ili 'Nemate svoje materijale' i onda otvaramo novu ranu na već postojećoj. To je razlog zašto pogotovo volim ovu edukaciju, jer nam je stvarno pomogla promijeniti stavove

Suradnja odgajatelja i učitelja pridonosi zajedničkom razumijevanju međusobnih očekivanja od djece

i osloboditi nas predrasuda u radu s djecom.

učitelj

Kroz sudjelovanje u ovom programu izgradili smo i bolju suradnju s našim vrtićima. Imam mnogo jasniju sliku o tome kako škola i vrtić mogu surađivati. Mislim da smo i poboljšali i suradnju sa Centrom za socijalnu skrb.

ravnateljica škole koja je sudjelovala u programu

Dotadno, svi se djelatnici škola educiraju iz područja razvijanja partnerstva s obiteljima kako bi dobili dodatnu motivaciju i razvili nove strategije za rad s roditeljima polaznicima radionica. Nakon toga oni koji žele postati voditelji radionica sudjeluju na trodnevnom treningu za voditelje. Voditelji radionica uglavnom su učitelji te, ukoliko je to moguće, odgajatelji, čime se promovira olakšan prijelaz djece iz vrtića (ukoliko su uključeni u vrtić) u školu. Suradnja odgajatelja i učitelja pridonosi zajedničkom razumijevanju međusobnih očekivanja od djece te osmišljavanju aktivnosti za djecu i preporuka za roditelje koje su u skladu s razvojnom dobi svakog pojedinog djeteta. Nakon samog početka radionica za roditelje voditelji nikad nisu prepušteni sami sebi, već se za njih re-

dovito organizira mentorska podrška. Od 2012. godine do danas program se kontinuirano provodi u većini zajednica u kojima je započeo, a u mnogim zajednicama bio je i pokretač promjena u pristupu roditeljima i obiteljima iz ranjivih grupa.

Radionice su utjecale na roditelje na način da su ih osnažile za njihovu roditeljsku ulogu kroz odgojne teme te su im osvijestile da kroz jednostavne stvari u životu mogu naučiti svoje dijete novim znanjima. Roditelji su upoznali učiteljice i stvorili odnos s njima i na taj način poboljšali međusobni odnos, uvažavanje i povjerenje.

Kod roditelja smo primijetili povećanje samopouzdanja i spoznaju o njihovoj ulozi u odgoju i obrazovanju djeteta. Povećan je dolazak roditelja na roditeljske sastanke te je stvorena komunikacija vezana za učenje i pisanje domaćih zadaća.

I mi kao voditelji doživjeli smo promjene te smo ostali kompetentniji, senzibilniji, kreativniji, informiraniji i ambiciozniji. To znači da smo stekli nove vještine; shvatili smo način i uvjete života te potrebe naših učenika; naučili smo koristiti nove materijale i tehnike rada, a time dobili i nove ideje te smo si postavili nove ciljeve.

voditelji radionica